

Др Наташа Костић*
Меџаџренд универзитет
Београд

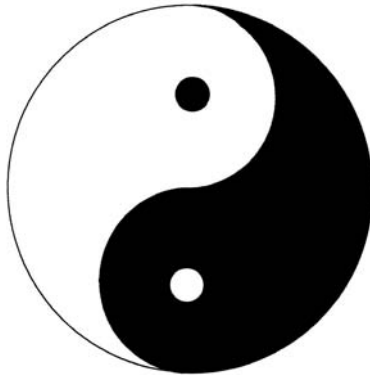
ТАИЋИ УЧЕЊЕ У „ПРОМЕНИ ЦОУА” – НАСТАНАК И ЗНАЧЕЊА ДРЕВНОГ СИМБОЛА ЛИН И ЈАНГ

Сажетак: Овај рад има за циљ да обједини сву грађу која разоткрива порекло и значења древног кинеског дијаграма таиџи, у Србији познатије као јин и јанг, као и да објасни бољашу симболику овог дијаграма. Ауторка ових редова покушава да са више аспеката описе и објасни таиџи дијаграм: преко археолошки ископаних реликвија, древних списа у којима се по први пут појављује овај дијаграм, тумачењем хексаграма „Књиге промене, те кроз приказ астронимских и космолошких знања која су у вези са таиџијем. Догађањем филозофских коментара Конфуција и његових ученика „Књизи промене” настаје филозофско дело које се зове „Промена Цоуа.” „Промена Цоуа” је прво дело древне Кине у коме се спомиње таиџи и даје се веома широм објашњење шта таиџи представља. Након тога, бројни филозофи многих векова покушавају да одгоне право значење мистичног таиџија, а чувени одељак из „Промене Цоуа” који каже: „ „Књига промене” говори о таиџију који рађа два принципа; два принципа рађају четвори квадранта који рађају осам триграма” постаје неискрива инспирација за развој онтологије и филозофске космологије у оквиру кинеске мисли током последњих 2300 година.

Кључне речи: ТАИЋИ, ЛИН И ЈАНГ, КОСМОС, „ПРОМЕНА ЦОУА”, „КЊИГА ПРОМЕНЕ”, ДАО НЕБА

¹ Контакт: bombona007@gmail.com

Категорија таиђија (太極 - Tàijǐ) представља једну од најстаријих, најми-стичнијих и најузвишенијих категорија кинеске филозофске мисли. Њена писана историја почиње „Коментарима промене”, ипак аутор „Коментара промене” се уопште није много бавио објашњавањем овог концепта. Он је само загонетно написао неколико реченица: „ „Књига промене” говори о таиђију који рађа два принципа. Два принципа рађају 4 квадранта који рађају 8 триграма”¹. Ових неколико на први поглед једноставних реченица су пред јиђингологе из разних епоха и династија стављале тежак задатак откривања загонетке таиђија. Порекло концепта таиђија се може одгонетати на два начина: прво, анализирањем многовековног развоја дијаграма таиђија; друго, анализирањем теоретског значења и симболике концепта таиђија. У овом раду се пре свега хронолошки приказује еволуција таиђи дијаграма. Након што спознамо историјски процес развоја таиђија, моћи ћемо да схватимо и његово теоретско значење, и да, најзад, дођемо до неких закључака. Када говоримо о таиђи дијаграму, наиме мислимо на древни дијаграм таиђија која се зове и слика неба, земље и природе, тј. слика реке или таиђи дијаграм са јин-јанг рибама.

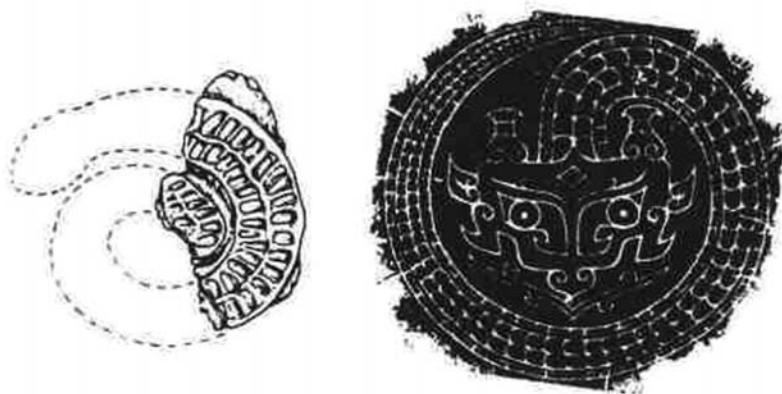
Слика 1: Древни дијаграм таиђија

На основу археолошких истраживања која је спровео Фенг Ш , у процесу трагања за најдубљим коренима таиђи дијаграма, можемо пратити 2 основне нити: једна су материјали и информације добијени археолошким истраживањима, док другу чине древни текстови народа Ји са југа Кине. Како данас ствари стоје, тренутно најдревнији приказ склупчаног змаја, који се сматра прототипом таиђија² је змајолики камени нанос старости 8000 година из провинције Лиаонинг тј. села Чахаи (слика 2). Овај камени змај изгледа као склупчана змија, па га можемо назвати и змијо-

¹ Гао, 1998, (403-404).

² Фенг, 2001, (368).

ликим змајем. Осим њега, имамо и склупчаног змаја са бронзаног тањира ископаног у месту Хуангмеи провинције Хебеи старости 5-6000 година, који се зове змај од речног шљунка (слика 3). Овај склупчани змај у потпуности приказује слику која одговара небеској ситуацији тј. верно описује Дао неба: глава склупчаног змаја окренута је ка западу, док је реп постављен у правцу истока, што потпуно одговара положају Зеленог змаја на звезданом небу; слика сазвежђа на његовим леђима сугерише на три централна астеризма источног квадранта Зеленог змаја који се заједно зову и „змајеве звезде”. „Змајеве звезде” су имале значајну улогу у одређивању времена и календаристици древних Кинеза; облик бронзаног тањира веома подсећа на облик небеске куполе, другим речима, још у епохи неолита древни Кинези имају прото-идеје учења о небеској куполи, тј. учења да је небо округло а земља четвороугаона.

Слика 2: Змајолики камени нанос

Слика 3: Змај од речној шљунка³

Трећи пример је спирални змај на керамичком тањиру који припада култури Таос и датира из периода 2400. до 2200. год. п.н.е. Овај керамички тањир представља обредну посуду коришћену приликом сахрана и зове се „змајев тањир”⁴. На црном округлом дну нацртан је црно-црвени спирални змај (црвена боја је заправо основна боја материјала од кога је направљен керамички тањир). У време Сја династије Кинези већ разликују божанство неба и божанство земље. Иако спирални змај на змајевом тањиру представља божанство земље династије Сја, он ипак симболизује Зеленог змаја кинеског неба, док центар око кога се он спирално окреће симболизује небеско божан-

³ Извор: исто.

⁴ Фенг, 2006, (140).

ство Таији, који у преводу значи „Велико једно” и заправо је синоним за таићи. У оно време на позицији Северњаче налазила се друга звезда. Велики медвед тј. Северна кутлача, како то сазвежђе називају Кинези се налази на месту северног пола, тако да читав северни небески свод кружи око Северне кутлаче. Спирални змај у устима држи борову гранчицу, пошто је свето дрво династије Сја бор који симболизује дуговечност и савршенство.

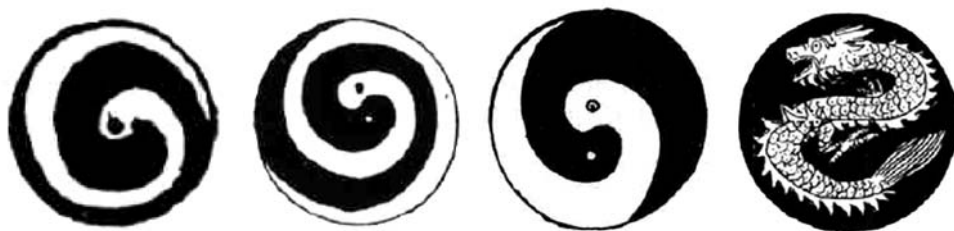
Слика 4: Спирални змај – божанство земље културе Таос⁵

На основу садржаја древних списа народа Ји са југа Кине, таићи дијаграм је један изузетно древан симбол. Он представља један од најважнијих концепата космологије народа Ји и директно персонификује космос. Народ Ји који настањује провинције С'чуан, Јуннан и Гуеицоу од најранијих дана обраћа посебну пажњу на небеска тела и космос и детаљно их описује. „Велика књига за разумевање мистике” на писму народа Ји објашњава еволутивни процес настанка дијаграма таићи у фазама. Таићи у првој фази помало подсећа на спиралног змаја културе Таос. На дијаграму је приказан облик „белог спиралног змијоликог змаја”⁶, обавијен црном позадином. Бели змијолики змај има главу, црно окце, спирално склупчано тело и реп. У другој фази древни дијаграм таићија добија и црног змијоликог змаја са белим окцем, који се издваја од црне позадине. У овој фази симетрија пара белог и црног змијоликог змаја још увек није идеална. У трећој фази, два испреплетана змијолика змаја су у односу савршене симетрије, тако да већ личе на апстрактне симболе. У „Великој књизи за разумевање мистике” Фенг Ш' је пронашао првобитни дијаграм змијоликог змаја на коме је једноставно исцртан један бели змај. Са тог аспекта, није ни мало чудно што се стари дијаграм таићи назива и дијаграм змаја. Еволуција древног дијаграма таићи у списима народа Ји асоцира и на дијаграм Фусија и Нуве, митолошких прародитеља Кинеза, са испреплетаним реповима. Сматра се да је и дијаграм

⁵ Исто: (141).

⁶ Фенг, 2001, (363).

Фусија и Нуве са испреплетаним реповима један од модела дијаграма таиђија. На сликама испод, бели змај из прве фазе је персонификација Фусија. На основу мита који је наведен у целости у трећем поглављу, на почетку је Фуси живео сам у епохи хаоса, да би се тек касније појавила Нува. Потом су се они венчали. Појава Нуве може се повезати са другом фазом еволуције дијаграма таиђи, као што је приказано на следећим сликама:

Прва фаза

Друга фаза

Трећа фаза

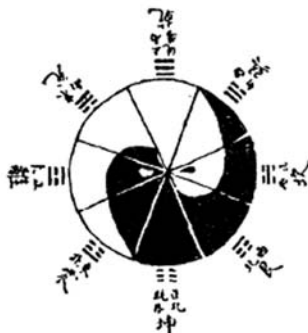
Бели змај – Фуси

Слика 5: Еволуција древног дијаграма таиђи⁷

Стари дијаграм таиђија је доста касно по први пут штампан у кинеским књигама. Прво је чувени филозоф и јиђинголог Цу Си послао свога ученика и старог пријатеља Цаи Ђитунга на југ Кине (у област звану Чуангшу, која је заузимала територију данашњег С'чуана, Јуннана и Гуеицоуа) да пронађе и донесе древни дијаграм таиђија. Најзад, тај дијаграм је објављен у књизи „Основна значења шест класика” аутора Цао Хуеићиена почетком Минг династије. У тој књизи, дијаграм таиђи се зове дијаграм неба, земље и природе, или једноставно – слика реке. Фенг Ш сматра да се назив слике реке не односи на Хоанг Хо или било коју другу земаљску реку, већ он алудира на Сребрну реку – како су Кинези називали Млечни пут, реку која протиче небеским сводом. Он нас подсећа да, на основу резултата археолошких истраживања, древни Кинези још пре 6000 година обраћају велику пажњу на Сребрну реку. Гледано из тог угла, значење мита који каже да је „змај испловио из реке” се заправо односи на сазвежђе Зеленог змаја које као да „извире” из Сребрне реке, што у потпуности одговара ситуацији на звезданом небу. Најузбудљивија чињеница везано за древни дијаграм таиђија, тј. дијаграм неба, земље и природе објављеног од стране Цао Хуеићиена је то што он обухвата и трансценденталну скицу 8 триграма и 8 праваца. Цао Хуеићиен објашњава да је то зато што „таиђи садржи мистику јина и јанга, а јин и јанг садрже тајну 8

⁷ Исто.

триграма”⁸. На основу природне промене јина и јанга током године, Цао Хуеиџиен је дијаграм таиџија поделио на 8 једнаких делова (кришки), а потом је сваки део уклопио са одговарајућим триграмом.

Слика 6: Дијаграм таиџија у комбинацији са трансценденталном скицом 8 триграма⁹
(за разлику од наше логице, Кинези јуџу увек посматрају као да је јоре)

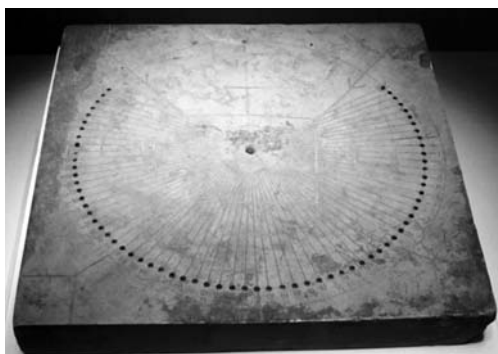
Триграм „Ђиен” саздан од чистог јанга ☰ налази се на југу, његова “кришка” је потпуно бела, што симболизује апсолутни јанг. Правац југо-истока је везан за енергију која има 2/3 јанга (бело) на дну и 1/3 јина (црно) на врху и зато се он комбинује са триграмом ☱ „Дуеи” Источни правац садржи и једно бело окце, које припада енергији јанга, и зато је код њега на дну јанг линија, у средини јин линија и на врху јанг линија, што одговара триграму ☲ „Ли”. Северо-источни правац има 1/3 јанг енергије на дну, и 2/3 јина на врху, тако да се он комбинује са триграмом ☵ „Цен”. Северна страна је припала триграму ☷ „Кун”, на древном дијаграму је овај триграм, саздан од чисте јин енергије, потпуно црн. Северо-западна кришка носи 2/3 црног у доњем делу и 1/3 белог у горњем делу, а то се види и у изгледу овог триграма: ☶ - триграм „Ген”. Западна кришка почиње црним делом, у средини је бело, а горе се налази црна тачка, комбинација јин-јанг-јин, тј. триграм ☱ „Кан”. Југо-западни правац се састоји од 1/3 црног у доњем делу и 2/3 белог, што потпуно одговара изгледу триграма „Сјун” ☴. На основу свега тога сазнајемо да игра јина и јанга на трансценденталној скици 8 триграма и дијаграму таиџија у потпуности одговара промени јина и јанга током једне године. Бело окце обмотано црним у триграму „Ли” симболизује и Сунце, Сунце је извор светлости, а осим тога, према опису „Учења о хексаграмима”, хексаграм „Ли” иначе представља Сунце. Црно окце у триграму „Кан” алудира на

⁸ Цу, 2005, (14).

⁹ Цу, 1993, (534).

Месец. Месец није извор светлости, он рефлектује сунчеву светлост и тек тако добија сјај, и зато он припада сфери сенке и енергији јин. У „Учењу о хексаграмима” је триграм „Кан” такође повезан са Месецом.

Зачеци кинеске мисли су повезани са праксом мерења небеских промена током године тј. на основу привидног кретања Сунца (попут годишњих доба, осам периода и 24 соларна члана). Из тог разлога, древни Кинези су врло рано открили сунчани сат – гномон и почели да бележе и испитују дужину сунчеве сенке.

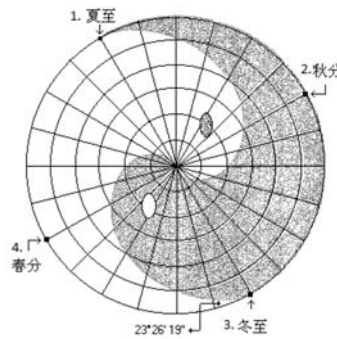

Слика 7: Плоча гномона из Хан династије (202.п.н.е – 220.н.е) ископана у Унутрашњој Монголији 1897. године, сликана у Народном музеју у Пекинју

Ова слика представља плочу гномона, а то је уствари округла камена плоча на коју се монтира шипка-сказалка гномона. Уколико бисмо на плочи гномона сваки дан исцртавали дужину сунчеве сенке, од овогодишње до наредне летње дугодневице добили бисмо слику тайђија, без црног и белог окца. У време летње дугодневице, покретну шипку-сказалку¹⁰ стављамо у најјужнију тачку да означи тачку летње дугодневице. Када у подне проверавамо дужину сунчеве сенке, она је најкраћа, скоро и да је нема. Наредног дана померимо сказалку на плочи гномона у смеру супротном од сказалке на сату, покретну шипку-сказалку ставимо у најјужнију рупу кружнице плоче гномона, и приметимо да дужина сунчеве сенке више не тежи нули, већ се појављује веома кратка сенка. Ако на овај начин наставимо да у подне померамо плочу гномона и меримо сенку, у тренутку јесење равнодневице сенка Сунца је већ дугачка половину полупречника гномона. Пола сунчеве светлости – пола сенке, то показује да ноћ и дан једнако трају. Од јесење равнодневице до зимске дугодневице, настављамо да померамо плочу гномона у смеру обрнутом од сказалке на сату

¹⁰ Пошто се она пола године сваки дан помера по кружници отприлике за један степен, зове се покретна сказалка.

по кружности, тако да када дође моменат зимске дугодневице сенка бива најдужа и протеже се до центра плоче гномона¹¹. У овом тренутку времена статична шипка-сказалка¹² која се налази у центру плоче гномона преузима „главну улогу”. Читава плоча гномона се заротира пола круга (180°), тако да тачка која означава летњу дугодневицу буде лоцирана на крајњем југу. У периоду након зимске дугодневице плоча гномона се врти у смеру сказалке на сату, а сенка постаје све краћа и краћа. У време пролећне равнодневице, сенка се скрати на половину полупречника плоче гномона. На исти начин се врти плоча све до летње дугодневице, када сенка бива толико кратка да се скоро ни не види.

Слика 8: Дужина сунчеве сенке и древни дијаграм таиђија¹³:

1. летња дугодневица; 2. јесења равнодневица;
3. зимска дугодневица; 4. пролећна равнодневица

На овој слици видимо промену светлости и сенке према објашњењу из претходног пасуса. Врло очигледно, изглед древног дијаграма таији у потпуности одговара цртању сенке на плочи гномона. Према објашњењу Тиен Хелу-а¹⁴, професора са Лиђинголошког института у Анјангу, кружница плоче гномона тј. древног дијаграма таиђија приказује годишње привидно кретање еклиптике а крива линија у средини таиђија представља екватор тј. годишњу путању сунчевог дневног привидног кретања. Централна тачка древног таиђија представља најсевернију тачку еклиптике, док окца јин-јанг риба представљају најсевернију тачку екватора која се врти око најсеверније тачке еклиптике. Из перспективе еклиптичке равни, најсевернија тачка екватора се непрекидно помера, а два јин-јанг окца приказују врхун-

¹¹ Тј. полупречник плоче гномона је једнак дужини сунчеве сенке на дан зимске дугодневице.

¹² Зато што се не помера, она се зове статична шипка-сказалка.

¹³ Извор <http://www.chinesefortunecalendar.com/yinyang.htm>

¹⁴ Тиен, 1992/5, (25).

це (полове) његовог привидног кретања у време летњег и зимског солстицијума. Угао пресецања еклиптике и екватора, износи $23^{\circ}26'19''$, и он показује да Сунце у време летње дугодневице достиже линију северног повратника која се налази на $23^{\circ}26'19''$ северне географске ширине (док у време зимске краткодневице достиже линију јужног повратника која се налази на $23^{\circ}26'19''$ јужне географске ширине). На древном дијаграму тайђија угао репова јин-јанг риба је идентичан углу између еклиптике и екватора. На основу промена сунчеве сенке на плочи гномона, древни Кинези су извршили поделу године на 24 соларна члана. Видимо да се круг на горњој слици дели на шест концентричних кругова, од којих се сваки дели на светлост и сенку, дакле то је укупно дванаест одељака концентричних кругова који представљају 12 месеци у години. На основу свега тога видимо да древни дијаграм тайђи рефлектује космичку ситуацију. Мада су знања о њему историјски без јасне хролоногије, то што он толико дуго опстаје, значи да је од изузетног значаја. Када Земља не би била накривљена, другим речима кад не би било угла пресецања еклиптике и екватора, онда не би било ни промене јина и јанга, ни промене четири годишња доба, а могуће да не би постојали ни триграми, а о људима и другим живим бићима на земљи да и не говоримо. На основу свега овога, Тиен Хелу наглашава: „Крива која раздваја јин и јанг у дијаграму тайђи је линија живота, а тайђи изражава ритмички циклус соларне тропске године”¹⁵.

Суштина древног дијаграма тайђи има у многоме повезана са астрономијом и небеским појавама. Праисторијске археолошке ископине, астрономска знања и астрономски апарати без сумње потврђују да је дијаграм тайђи који видимо данас, исти тај древни тайђи који има богату симболику и садржај космологије и небеског Даоа, само што је дијаграм данас поједностављен, тако да већина људи на први поглед не схвата његово дубоко значење.

„Тайђи” се може назвати и велика граница или крајња, највиша граница (大极-дађи, 至极-ц’ђи) а овај карактер 极-ђи се у речнику објашњава као највиша хоризонтална дрвена греда на крову куће. Баш као што и кров има своју највишу греду тј. границу, и небо би требало да има своју границу, а граница неба се зове тайђи, као што је чувени кинески филозоф Цу Си некада рекао. Гледано пре свега из угла порекла и еволуције космоса, тайђи представља извор космоса и прапочетак неба, земље и свих ствари и бића. Тайђи је уствари фаза развоја у којој се космос још увек налази у стању хаоса, тј. није дошло до поделе на јин и јанг. Такав космос је материјалан, аморфан и невидљив, те припада категорији чистог Бића. Тайђи припада сфери материјалног и постојећег. Вероватно је ван тайђија предео вуа (无-ву) тј. Не-бића, међутим у „Коментарима промене” се уопште не спомиње да ван тайђија постоји још нешто. Посматрано из перспективе

¹⁵ Исто.

структуре космоса, у претходним поглављима је објашњено да су аутори „Промене Цоуа” понајвише поборници учења о небеској куполи. Дзоу Јен, кинески мислилац из 3. века п.н.е., је сматрао да се највиша тачка небеске куполе зове 极-ђи, и да сва небеска тела и читав космос ротирају око ње. Ћи је статична оса око које се читава небеска купола непрекидно okreће. Како учење о небеској куполи еволуира у времену, тако се и највиша тачка небеске куполе трансформише у северни пол. Ћи из учења о небеској куполи је прототип таиђија. карактер ѿи идентичан је са другим слогом у појму таиђи. Таиђи је управо највиша тачка небеске куполе, то је најудаљенија и највиша граница космоса. Таиђи је маргина простора и крајња граница васељене. Космос који је смештен у таиђију је округао, пре свега зато што је и сам таиђи округао, након тога зато што се Дао неба кружно креће и најзад због тога што у „Промени Цоуа” имамо различите наводе везано за концепте „новог почетка након завршетка” и „понављања сопственог Даоа”. Познати кинески јиђинголог Лиу Јуђиен сматра да „таиђи представља границу у средини границе”¹⁶. Уколико бисмо на центар дијаграма таиђи посматрали као на пројекцију границе неба, а кружницу таиђија доживели као границу таиђија тј. таиђи, то је управо оно што је Лиу Јуђиен хтео да каже. Другим речима, средина таиђија је истовремено и граница таиђија. Осим тога, у „Речнику старокинеског језика”¹⁷ још једно од значења појма „граница” је и „средина”, из тог разлога, таиђи као „велика граница” може се назвати и „велика средина” (тј. на кинеском језику „太中“-таицунг).

Вишезначност и тајанственост концепта таиђи је инспирисала разна тумачења истог од стране мислилаца многих векова. Неки су сматрали да таиђи уствари представља „Велико једно” тј. „Најузвишеније једно”¹⁸. Неки су таиђи сматрали првобитним, примирдијалним ћијем или једноставно ћијем (нпр. Цанг Дзай, филозоф из 11. века). Цоу Дун’ји је сматрао да је „прави корен таиђија уствари вуђи тј. безгранично”¹⁹, представници нео-конфучијанизма Ченг Хао, Ченг Ји и Цу Си таиђи објашњавају преко принципа тј. Ли (理), док Шао Јунг сматра срце тј. ум таиђијем²⁰. Схватање таиђија од стране различитих филозофа, није тема овог рада. Овај рад има за циљ да се на основу археолошке, астрономске и грађе древних списа разоткрије суштина и значење таиђија. На основу свега до сада наведеног, види се да таиђи обухвата сваку фазу настанка и еволуције космоса од почетка до краја. У првој фази таиђи представља материјану супстанцу

¹⁶ Лиу, 2010/3, (20).

¹⁷ Чен, 2004, (703).

¹⁸ Цанг, 1996, (62).

¹⁹ Исто, (67).

²⁰ Исто, (98).

у којој још увек није дошло до поделе на јин и јанг – другим речима то је хаос. Промена (易-ји) нема тело, али има дух – то је један духовни ентитет. Истовремено промена у себи садржи тайђи. Дух промене је његова мистична врлина, животна и креативна сила. „Промена садржи тайђи”²¹ означава да је ентитет промене много свеобухватнији и шири од самог тайђија. Промена користи свој дух да би покренула тайђи, који се налази у стању хаоса, да се подели на јин и јанг, и тиме створи невидљиви космос. Хаос је тайђи без Даоа. У шестој линији на врху хексаграма „Кун” се каже: „Два змаја се боре у пољу, њихова проливена крв је тамно жута”. Текст „Симбола линија” говори: „Змајеви се боре у пољу’, стигли су у беспуће”²². Другим речима, два змаја која се боре на небу симболишу супротстављене енергије јина и јанга²³, тј. тайђи дијаграм. Већ је било речи о томе да древни тайђи дијаграм народа Ји носи на себи упрошћену скицу два змаја. Змајеви су стигли у беспуће – предео без пута, тј. без Даоа, а то уствари алудира да у време када се јин и јанг још увек нису поделили, ни Дао није постојао. Чим се тайђи поделио на јин и јанг, и Дао се појављује. Овакав процес настанка космоса је сасвим логичан, јер у хаосу не могу да постоје закон и поредак који чине Дао. Након поделе на јин и јанг, долази и до дељења неба и земље који представљају материјалне и видљиве објекте. Невидљиви јин и јанг стварају четири квадранта. Видљиво небо и земља стварају четири годишња доба. Неопипљива четири квадранта стварају осам триграма. Четири годишња доба креирају осам праваца у простору. Осам триграма симболизују осам врста ствари: небо, земља, ватра, вода, планина, језеро, гром и ветар. Када већ постоји осам праваца у простору (подела простора неба и земље) осам врста ствари међудејством креирају све ствари и бића. Сматра се да тайђи приказује целокупан процес еволуције читавог космоса од фазе хаоса, па до фазе рађања 10000 ствари (тј. мноштва). Појам промене је шири и свеобухватнији од тайђија. Промена је већа од тайђија, промена је духовно-материјална реалност у којој обичавамо, наша простор-временска димензија, лако променљиви космос.

Генерално говорећи, на основу материјала и реликвија ископаних током археолошких истраживања, као и садржаја древних списа народа Ји, закључујемо да је древни дијаграм тайђија настао као резултат спознаје Даоа неба од стране древних Кинеза. Након што су стекли прве увиде и прва знања о космосу, људи кинеске старине су га исцртали као тайђи, дијаграм богатог

²¹ Гао, 1998, (403).

²² Исто, (63).

²³ Гледано из угла кинеске традиције, тамно-жута боја је боја неба и земље, а небо и земља су конкретна отеловљења јина и јанга, тако да се може рећи да је тамно-жута боја директан симбол јина и јанга. Жута је боја Сунца, док је тама доминантна позадинска боја космоса. Борба светлости и сенке – то је управо приказ настанка космоса, то је Тайђи дијаграм.

значења и симболике. Теоретско значење таиђија је вишеслојно и вишесми-слено: он је граница космоса, а истовремено је манифестација фаза развоја и еволуције космоса од прапочетака па до дана данашњег. Која је разлика таиђија и космоса? Према дефиницији кинеског мислиоца Цанг Даиниена, космос је највећи изван кога нема већег, док таиђи обухвата све фазе еволуције космоса, другим речима, таиђи представља дијалектику космоса.

Литература:

- [1] Чен Фухуа (2004): *Гудаи Ханју ц'диен*; Беиђинг: Шангву јиншуагуан. (Речник с'тарокинеској језика)
- [2] Фенг Ш' (2001): *Цунїуо шиенвен каоїусјеу*; Беиђинг: Ш'хуеи кесјеу венсиен чубанш'. (Кинеска ас'трономска археологија)
- [3] Фенг Ш' (2006): *Цунїуо їудаи де шиенвен ју ренвен*; Беиђинг: Цунггуо ш'хуеи кесјеу чубанш'. (Кинеска древна ас'трономија и хуманис'тика)
- [4] Гао Хенг. (1998): *Цоу Ји дацуан ђинцу*; Ђинан: Ђилу шуш'. (Савремено шумачење коментара Промене Цоуа)
- [5] Лиу Јуђиен (2010): „Јицуан” де јуцоу бен'шилун ц'сјеу – Сунїминї лисјеу бен'шилун де ланшанї; Цоуји јенђиоу (3). (Космо-он'шолошка филозофија „Јицуана” - њорекло он'шологије нео-конфуцијанс'тва Сунїа и Минїа)
- [6] Тиен Хелу (1992): *Лун Таиђиїу ш' јуенш' шиенвен'шу*; Ђинјанг сјеуекан (5). (Дијаїрам таиђи као ѓримитивна маїа неба)
- [7] Цанг Даиниен (1996): *Цанї Даиниен ђуенђи (2)*; Ш'ђиацуанг: Хебеи ренмин чубанш'. (Сабрана дела Цанї Даиниена)
- [8] Цу Бокун (1993): *Цоуји ц'ш' шунїлан*; Ђинан: Ђилу шуш'. (Преїлег знања о Промени Цоуа)
- [9] Цу Бокун (2005): *Лисјеу ц'сјеуеш'(2)*. Беиђинг: Кунлун чубанш'. (Ис'торија јиђинїологије, 2. шом)

Nataša Kostić, PhD
Megatrend University
Belgrade

TAIJI TEACHING IN THE „CHANGE OF ZHOU” – ORIGINS AND MEANING OF THE ANCIENT YIN-YANG SYMBOL

Summary: This paper aims to bring together all the materials that reveal the origins and meanings of ancient Chinese Taiji diagram, in Serbia known as yin and yang, as well as to explain the rich symbolism of this diagram. The author of these lines, tries to describe and clarify the Taiji diagram through several aspects like: excavated archaeological relics, ancient writings in which this diagram appeared for the first time, by the interpretation of the „Book of Change” hexagrams and by displaying of astronomical and cosmological knowledge related to Taiji. Adding of philosophical comments written by Confucius and his disciples, made the „Book of Change” become philosophical work called the „Change of Zhou”. The „Change of Zhou” is the first work of ancient China in which Taiji was mentioned, and it gives very exiguous explanation what the Taiji actually is. Afterwards, many philosophers of many centuries were trying to figure out the true meaning of Taiji’s mystery, while the famous lines from the „Change of Zhou” which say „’Book of Changes’ has Taiji in it, which gave birth to two principles; two principles bore four quadrants which bore eight trigrams” became inexhaustible source of inspiration for the development of ontology and philosophical cosmology in Chinese thought during the last 2300 years.

Key words: TAIJI, YIN-YANG, COSMOS, „CHANGE OF ZHOU”, „BOOK OF CHANGE”, HEAVENLY DAO.